

Kompleksitet og systematik i professionsforskning

Møller, Marie Østergaard

Published in:
Tidsskrift for professionsstudier

Creative Commons License
CC BY-ND 4.0

Publication date:
2020

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):
Møller, M. Ø. (2020). Kompleksitet og systematik i professionsforskning. *Tidsskrift for professionsstudier*, 16(30), 16-25. Artikel 30. <https://tidsskrift.dk/tipro/article/view/119272/167075>

General rights

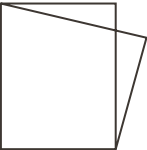
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Kompleksitet og systematik i professionsforskning

Marie Østergaard
Møller, lektor, Center
for organisation,
ledelse og
administration,
Aalborg Universitet

Dette temanummer diskuterer, hvorvidt der er en kontrast mellem professionsforskning, som ønsker at fremhæve nuancer og kompleksitet i praksis, og en systematisk videnskabelig fremstilling. I artiklen argumenteres der for, at kontrasten findes i typer af forskningssamarbejder, hvor der hersker forskellige opfattelser af validitet og af, hvad der tæller som gyldig viden og fortolkning af et genstandsfelt. Artiklen præsenterer en professionsforskningsanalyse som afsæt til en diskussion af, hvordan man kan integrere professionsfaglig kompleksitet med videnskabelige kriterier for gyldige og pålidelige analyser, herunder hvilke fordele og ulemper der kan følge med.

Introduktion
Professionsorganisationer bugner af viden med potentiale til systematisk læring, refleksion og forskning. Men potentiale gør det ikke alene. Det er en svær øvelse at indsamle, analysere, reflektere og handle vidensbaseret, så det både understøtter videnskabelige og professionsfaglige kriterier. I praksis sker det ofte, at forskere, ledere, professionsundervisere og medarbejdere ikke får tilstrækkeligt udbytte af deres unikke viden. Der er givetvis flere årsager hertil: Nogle gange kan man begrænses af egne metoder til at systematisere data eller af at miste det teoretiske greb om kompleksiteten, som den udfolder sig i praksis. Dette særnummer af Tidsskrift for Professionsstudier handler om, hvorvidt det er umuligt for professionsforskningen at udnytte sin egen viden videnskabeligt, og om det i så fald

I modsætning til traditionel evalueringsforskning, hvor fokus er på at vurdere effekten af nogle specifikke faktorer, da bemærker den kvalitative effektanalyse sig ved at tage sit udgangspunkt i et konkret udfald, såsom **et behandlingsresultat, eller en terapeutisk relation.**

skyldes en iboende kontrast mellem professionsforskningens fokus på at fastholde virkelighedens kompleksitet og nuancer og videnskabelige kriterier for gyldighed, pålidelighed og systematik.

Påstanden i nærværende artikel er, at kontrasten langt hen ad vejen skyldes et gensidigt manglende forsknings- og praksisengagement og tradition for at bruge professionernes egen viden og egne data på systematisk vis i professionsforskningen. Mere konkret er argumentet, at vi som (professions) forskere bør være bedre til at anvende og forstå den viden og de data, der allerede genereres i professionerne, i stedet for at gennemføre dataindsamlinger, der risikerer at reducere den indsamlede viden om det professionelles arbejdes

kompleksitet. Argumentet er altså, at problemet ikke alene kan reduceres til manglende metodiske eller teoretiske forudsætninger, men at et nuanceret og gyldigt vidensgrundlag opstår, når det videnskabelige engagement i det professionelle genstandsfelt er gensidigt og tilstrækkeligt.

Artiklen fokuserer på de professioner, som har mennesker som sit genstandsfelt, og hvis praksis er forankret i terapeutiske, læringsmæssige eller andre former for sociale interaktioner. Der indledes med at præcisere professionsforskningens fokus på kompleksitet og nuancer og ambitionen om at generere systematisk videnskabelig (gyldig) viden. Herefter præsenteres et eksempel på en analyse af det specialiserede

socialområde, der viser, hvordan store mængder kvalitativt materiale kan analyseres systematisk og dermed overkomme et misforhold mellem analytisk kompleksitet og systematisk fremstilling. Artiklen afsluttes med en diskussion af, hvilke muligheder og begrænsninger der er forbundet med at bringe professionel viden i anvendelse uden at gå på kompromis med videnskabelige kriterier for systematik og analytisk afgrænsning, ligesom forholdet mellem praksisrelevant og forskningsrelevant viden diskuteres. Endelig peges der til sidst på, hvilke faldgrubber der kan opstå, når professionsforskningen ikke balancerer et behov for kompleksitet med systematik i sin metodologiske analysetilgang.

Man kan ikke som kliniker udøve lægegerningen uden både at have videnskabelige og kliniske kompetencer, ligesom man ikke kan opnå en videnskabelig grad uden at kende til den kliniske praksis’ årsags- og virkningssammenhænge.

Kvalitativ effektanalyse i professionsforskning

Spørgsmålet om en kontrast mellem kompleksitet og systematik er bl.a. også et spørgsmål om, hvordan man opnår den mest præcise og kvalitetssikre analyse af et professionsfagligt genstandsfelt og eventuelt af nogle konkrete empiriske virkningssammenhænge. Kontrasten kan med andre ord dække over forskellige opfattelser af validitet og dvs. over forskellige opfattelser af, hvad der tæller som gyldig viden om en given sammenhæng eller tolkning af et genstandsfelt. Inden for mange forskningsfællesskaber er man fx mere interesseret i at identificere generaliserbar viden fra specifikke stimuli og mindre interesseret i at forstå og identificere det samlede årsagsbillede til et specifikt udfald, fænomen eller forandring. En forsker kan være mere optaget af at

forklare og forstå, hvad sociale forskelle betyder for klasserumsledelse, integration af immigranter, arbejdsløshed eller sygefravær – altså have en primær interesse i, hvad sociale forskelle potentielt set kan påvirke, mens en lærer kan være mere optaget af at forstå, hvad der samlet set har betydning for klasserumsledelse, uden at interessere sig specifikt for en bestemt påvirkningsfaktor eller mulig årsag til forandring som sociale forskelle. Hvor forskeren er drevet af en primær interesse for sociale forskelle, da er læreren primært drevet af en interesse for, hvad der skaber god klasserumsledelse. Forskeren i eksemplet er optaget af meget specifikke årsager og deres generelle påvirkningsevne, mens læreren er langt mere optaget af, hvad der kan understøtte virkning i det konkrete tilfælde.

Nogle gange, når forskere og praktikere skal samarbejde om en undersøgelse, kan den forskningsmæssige og den professionsfaglige interesse vise sig meget forskellig fra hinanden, og hvad der tæller som værdifuld, gyldig viden om praksis for den ene part, tæller som unødig, uvidenskabelig støj for den anden part. Andre gange er forskningsinteressen og den professionsfaglige interesse langt mere sammenfaldende mellem at forstå kompleksiteten i en situation eller nogle sociale virkningssammenhænge i en given kontekst og en interesse for objektiv, systematisk analyse som metode og fortolkningstilgang til at blive klogere på samme. Det gælder fx når professionsforskning også er problemdrevet og dvs. drevet af at ville udfordre gældende fortolkningsmønstre og vidensparadigmer på systematisk vis med såvel metodisk som teoretisk soliditet.

Inden for professionsforskning er der store forskelle på, i hvilket omfang problemdrevet analyse integreres med videnskabelige standarder. Hvor nogle professioner endnu ikke har sin egen forskningstradition, har andre professioner en lang videnskabelig tradition for at forske i egen praksis (se fx Brante 2011). Og hvor nogle studier af professionspraksis har en klar tilknytning til praksisfeltet, findes der mange eksempler på empiriske studier med en manglende eller løs tilknytning.

Inden for fortolkningsmetode er der uenighed om, hvorvidt en sådan afstand og fremmedhed i forhold til sit undersøgelsesobjekt hæmmer eller fremmer gyldigheden af de videnskabelige slutninger (Yanow 2006; Soss 2006) og der sondres ofte mellem beskrivende, dybdeanalyserende ‘indefra’ designs og forklarende, eksperimentelle ‘udefra’ designs. Men der også forskelle mellem, hvordan eller om professioner uddanner sine egne forskere, og hvordan de praktiserer forskning. De lægefaglige og medicinske professioner er eksempler på professioner, hvor forholdet mellem klinisk praksis og videnskabelig praksis både uddannelsesmæssigt og professionsmæssigt er mere eller mindre uadskillelige størrelser, eller i hvert fald en gensidig afhængig praksis, fordi der er en kobling mellem den viden der genereres klinisk og den videnskabelige vidensproduktion. Man kan ikke som kliniker udøve lægegerningen uden både at have videnskabelige og kliniske kompetencer, ligesom man ikke kan opnå en videnskabelig grad uden at kende til den kliniske praksis’ årsags- og virkningssammenhænge. Anderledes forholder det sig inden for andre professioner som fx de forvaltningsorienterede

professioner og inden for socialhumane professioner, herunder pædagogik og undervisning, hvor der (endnu) ikke er en lang tradition for uddannelsesmæssigt at forudsætte såvel praktiske/kliniske som videnskabelige kompetencer af nye professionsmedlemmer. Denne forskel mellem at forudsætte kliniske og videnskabelige kompetencer eller ej er muligvis væsentlig i forhold til for alvor at kunne engagere en systematisk forskningsinteresse i komplicerede professionspraktiske sammenhænge uden at miste overblik, nuancer og analytisk skarphed.

Der er dog også andre traditioner end de klinisk-videnskabelige for at koble professionspraksis og forskningspraksis. Det gælder fx inden for aktionsforskning og evalueringsforskning, som på mange måder kan siges at repræsentere idealer om praksisforankret forskning, der hylder videnskabelige kriterier som reliabilitet, målingsvaliditet, økologisk validitet og intern validitet.

”The Qualitative Service Review” (2018) er et eksempel på en konkret forsknings- og analysemetode, der er udviklet og anvendt på det specialiserede børne- og familieområde i USA. Tilgangen er karakteriseret ved på systematisk vis at bruge den viden, der allerede produceres i den professionelle praksis med en objektiv gennemgang af materialet, der dokumenterer den behandling og indsats, der er blevet anvendt, og en videnskabelig faktorvariansanalyse, der aggregerer de individuelle analyser og kondenserer til resultater, der kan opnå en videnskabelig generisk karakter. Det minder på mange måder om den metode, der anvendes inden for kvalitativ indholdsanalyse (Schreier 2012) og inden

for komparativ kvalitativ metode (Miles et al. 2013). Inden for begge tilgange anvendes der forskellige kode- og klassifikationsteknikker til at spore konkrete, situationsspecifikke årsager til, hvorfor mennesker har det, som de har det, efter at have været påvirket af fx professionelle eller af generelle indsatser i en given sammenhæng, som den kan udfolde sig i undervisning, terapi, arbejdstræning eller sundhedsbehandling.

I modsætning til traditionel evalueringsforskning, hvor fokus er på at vurdere effekten af nogle specifikke faktorer, da bemærker den kvalitative effektanalyse sig ved at tage sit udgangspunkt i et konkret udfald, såsom et behandlingsresultat, eller en terapeutisk relation (Møller 2019). Ideen er at spore årsager til et konkret udfald for at kunne forklare – ikke blot et afgrænset aspekt af en situation, men så vidt muligt hele situationen. I kvalitativ effektanalyse gennemføres effektsporing altid på individniveau, og måske aggregeres analysen til enten gruppe- eller organisationsniveau. Det betyder, at de konkrete individer, der har været en del af en behandling, en indsats eller af den proces, der er genstandsfeltet, aldrig reduceres til gennemsnitlige observationer på en skala, der måske endda er konstrueret *uden for* den professionsfaglige kontekst og dermed uafhængigt af den klinisk-praktiske viden om de årsags- og virkningssammenhænge, der gør en forskel.

Kvalitativ effektanalyse er dog langt fra en udbredt tilgang i professionsforskning. Den anvendes nogle gange på områder inden for teknik og elektronik, hvor fejltolerancen er relativt lav, og

hvor man har brug for en metode til at identificere meget præcise årsags- og virkningssammenhænge, typisk i forbindelse med fejlidentifikation i komplicerede tekniske systemer eller inden for højspecialiseret medicinsk forskning.

Det, der kendetegner den professionsforskning, hvor der ikke er en kontrast mellem at fastholde kompleksitet, nuancer og specifik virkningsviden med en analytisk objektivitet, er et aktivt forskningsengagement i at involvere aktørers forskellige slags viden. Engageret forskning, siger Van de Ven (2007), er kendetegner ved en evne til at skabe analyse, der er mere gennemtrængende og indsigtsfuld, end når forskere eller praktikere arbejder alene omkring problemet. Engageret forskning, som er en type aktionsforskning, adskiller sig på denne måde fra andre praksisorienterede undersøgelser såsom følgeforskning og evaluering ved at involvere de aktører, der er genstand for undersøgelsen. Hvor følgeforskning og evaluering typisk har et "udefra"-perspektiv på undersøgelsens aktører og eksplicit forsøger ikke at påvirke undersøgelsens genstandsfelt, da efterstræber aktionsforskning en høj grad af engagement med undersøgelsens aktører for at opnå et gyldigt og pålideligt "indefra"-perspektiv. Der findes mange varianter af aktionsforskning, der prioriterer forskellige forsknings- og praksistraditioner, som fx "social innovation" (Moulaert & MacCallum 2019), "action research" (Winter & Munn-Giddings 2001), "trial research" og "engaged scholarship" (Van de Ven 2007). "Engaged scholarship" defineres som en "deltagende form for forskning, der inkluderer forskellige perspektiver fra vigtige interessenter (forskere, brugere, klienter, sponsorer og praktikere) i

studiet af komplekse problemer" (2007, s. 9; egen oversættelse). Denne tilgang kombinerer netop en systematisk tilgang med et fleksibelt praksisinvolverende undersøgelsesdesign og prioriterer såvel problemløsning som teorigenerering og er på den måde et lovende bud på en undersøgelsesmetode, der kan overskride kontrasten mellem professionskompleksitet og en systematisk undersøgelsestilgang.

Kvalitativ effektanalyse i professionsforskning

Grunden til, at jeg fremhæver aktionsforskning og kvalitativ effektanalyse, er idealet om at forskningsforankre analysen. Spørgsmålet om, hvad der virker for hvem, hvorfor og under hvilke betingelser, har en fundamental relevans for både professionsudvikling og professionsforskning. Der gennemføres mange undersøgelser og meget forskning på professionerne, men ofte med det formål at skabe systematisk viden til et felt *uden for* professionerne som fx politisk-administrativ viden, der skal bruges til at effektivisere den politiske og den økonomiske styring af området og ikke til at udvikle professionens vidensgrundlag eller autoritet. Inden for den magt-teoretiske del af professionsteorien diskuterer man, hvorfor en profession, ud over viden og ekspertise, også må opnå kulturel og social legitimitet for at kunne lykkes med at kræve autoritet og respekt for at overleve (Harrits & Larsen 2016). I de tilfælde, hvor en profession ikke kender betingelserne for sin egen værdiskabelse, da bliver det også meget hurtigt ude af professionens hænder, hvad der defineres som effekt, og hvordan denne bliver evalueret og målt af autoriteter uden for professionen.

I forhold til at forstå, hvornår der opstår en iboende kontrast mellem kompleksitet og systematik i professionsforskning, kan det empiriske vidensgrundlag i professionsforskning ikke overvurderes. Relevante og valide datakilder kan opbevares i mange forskellige former for digitaliserede vidensopsamlinger, institutionaliserede refleksioner, teknokratiske dokumentationssystemer og i uformelle rutiner i det daglige professionelle arbejde. Gyldige, fyldestgørende datakilder er afgørende for solid professionsforskning, fordi de langt mere præcist end eksterne dataindsamlinger indfanger den kompleksitet og de årsag-virkningssammenhænge, der karakteriserer genstandsfeltet. Det betyder ikke, at ekstern analyse aldrig er relevant, men dog at den ikke altid er relevant, og at den ofte tilbyder et begrænset læringspotentiale i modsætning til kvalitativ effektanalyse, der baserer sig på professionens egen viden. Der er derfor også god ræson i, at en profession efterstræber at producere effektviden om sin egen praksis, fordi professioner kan få stort udbytte af at vide meget præcist, hvad der skaber læring, refleksion og vidensprogression. Inden for amerikansk professionsteori taler man på samme måde om refleksiv faglig dømmekraft (Abbott 1988; Schön 1983) som en kompetence, der udøves individuelt, men som skabes socialt igennem forskellige rutiner for, hvordan professionelle overleverer og styrker deres faglige viden og ekspertise.

Inden for implementeringsforskning bruger man begrebet "backward-mapping" (Elmore 1976) til at beskrive en særlig professionsfaglig analysetilgang i implementeringsundersøgelser. Backward-mapping er således først og fremmest en modsætning til "forward-

mapping", som er en top-down-tilgang til implementeringsundersøgelser, der fokuserer på at forfølge effekten af specifikke forandringer eller tiltag. Hvor sidstnævnte primært anvendes til at forstå årsager til manglende politikimplementering, da anvendes "backward-mapping" primært til at forstå værdiskabelse på individniveau.

"Backward-mapping" er således en metode, der forudsætter tilstrækkelig relevant information om et problem eller et sagsudfald (Elmore 1976, s. 605) og kan karakteriseres som en effektsporingsmetode, der kan bruges til at identificere og kortlægge årsager til konkrete udfald af problemer, årsager, situationer eller effekter. Metodologien er inspireret af den bottom-up-orienterede del af implementeringsteorien, som påstår, at værdiskabelse (som fx at udsatte børn og familier får gavn af indsatser i en konkret sammenhæng) samskabes (fx med sociale begivenheder, fagprofessionel dialog, behandling og selvarbejde) og ikke monoskabes (fx af én terapeut eller af én behandlingsmetode). Den abonnerer på en relationel og ikke monokontekstuel forståelse af virkeligheden, hvorfor det inden for dette perspektiv ikke giver mening at isolere genstandsfeltet fra sin sociale sammenhæng. På samme måde som en detektiv, der står over for at skulle opklare en sag, starter med at identificere karakteren af forbrydelsen for herefter at arbejde sig tilbage i rækken af hændelser for at indsamle beviser, der kan sandsynliggøre ikke bare hvem, der stod bag forbrydelsen, men også hvordan og hvorfor forbrydelsen fandt sted, således vil man også gå til værks i en effektsporingsanalyse. I det næste afsnit præsenteres et eksempel på en backward-mapping-analyse, der sporer

årsager til udsatte børn og familiers udbytte af familiebehandling.

Analyseeksempel: forskning i indsatskvalitet i arbejdet med udsatte børn og familier

Kvalitativ effektanalyse er som sagt en velegnet metode til at bruge de resourcer og den viden, der genereres i professionsfaglig praksis, og som ofte ikke anvendes systematisk til at lære om, hvad der kendetegner det professionelle arbejdes betydning i den konkrete kontekst. I stedet for at indsamle ny viden, der ofte har en række svagheder, fx at den ikke er stedbundet og ikke bruger økologisk valide målingsredskaber, kan man altså med fordel bruge de registre-ringer, journaliseringer, dokumentationer, anamneser, observationer og status-evalueringer, der udføres i rigtig mange professionsfaglige sammenhænge.

I en undersøgelse af et kommunalt familiecenters dokumentationsveje (Møller 2019) var der allerede en omfattende organisationsforandring i gang af både de formelle strukturer for samarbejdet mellem socialrådgivere, pædagoger og psykologer, og på et flerårigt fokus på at systematisere familiecentrets faglige udvikling. Formålet for professionspraksis og den forskningsbaserede undersøgelse var sammenfaldende: at udvikle og styrke et bedre vidensamarbejde mellem socialrådgivere, pædagoger og psykologer og de børn og familier, der modtager støtte og behandling fra familiecentret. Baggrunden for undersøgelsen var en længere årrækkes systematisk arbejde med at implementere procesdokumentation til at understøtte en systematisk refleksiv faglig praksis af de fagprofessionelles skriftlige rutiner omkring indsatsdokumentation. Men der

var samtidig en ledelsesmæssig bekymring for, hvorvidt deres dokumentation rent faktisk betød, at børn og familier fik det bedre. Familiechefen og de fagprofessionelle ledere i familiecentret valgte derfor at gennemføre en forskningsunderstøttet undersøgelse af, hvordan der blev overleveret viden, registreringer og indsatsdokumentation i og mellem afdelingerne i familiecentret, og af, hvorfor der var så stor modstand blandt nogle medarbejdere over for visse af deres skriftlige rutiner og vidensamarbejder.

Familiechefen var også særskilt interesseret i, om al den dokumentation, der blev brugt tid på, rent faktisk blev anvendt fremadrettet i organisationen, ligesom hun var optaget af, om videno-verleveringen mellem de forskellige fagprofessionelle grupper foregik hensigtsmæssigt, eller om der stadig var rester af de tidligere formelle strukturer for samarbejdet, der var blevet afskaffet.

Ambitionen med professionsforskningen var således at finde ud af, hvorvidt familiecentrets vidensamarbejde, dvs. deres dokumentationsveje, rutiner og praksis for vidensoverlevering, i tilstrækkelig grad understøttede og afspejlede det arbejde med børn og familier, der fandt sted i praksis, ligesom der var en nysgerrig og et reelt vidensbehov efter at undersøge, hvad der var udslagsgivende for, om afdelingens børn og familier kom i mål med at overkomme de udfordringer og problemer, der var årsagen til, de var bevilliget hjælp i familiecentret.

Forudsætningen for at kunne omsætte disse undersøgelsesspørgsmål til konkrete analyser var et mangeårigt koncentreret arbejde med procesdokumentation og skriftlighed i udføreområdet,

Inden for implementeringsforskning bruger man begrebet **“backward-mapping”** til at beskrive en særlig professionsfaglig analysetilgang i implementeringsundersøgelser.

herunder en omfattende proces med at organisere dokumentationsarbejdet på en fælles IT-plattform. Tilbage i 2017 var familiecentret således i en unik situation: Den havde efterhånden etableret gode skriftlige dokumentationsrutiner blandt medarbejdere og ledere, et fagsystem til at opbevare både standarddokumentation og individspecifikke beskrivelser af sagsforløb og indsatsarbejde og en ledelse, som prioriterede indsatsudvikling med afsæt i egen viden og praksis fremfor i implementering af udefrakommende dokumentationsredskaber.

Alligevel var familiecentret ikke helt i mål: Man var gået fra at arbejde med en fagprofessionel udfordring omkring ‘tavs viden’, dvs. hvor hver enkelt medarbejder sidder inde med unik borgerviden, til at opbevare selvsamme viden i et digitalt fagsystem. Et naturligt næste skridt blev derfor at udnytte denne eksisterende viden til at skabe overblik og forståelse for, hvilke omstændigheder, indsatsforløb og situationer der havde kendetegnet

arbejdet med de børn og familier, der kom i mål, såvel som arbejdet med de børn og familier, der ikke kom i mål.

Den metodiske tilgang til analysearbejdet var systematisk kvalitativ analyse, hvilket vil sige, at materialet blev klassificeret og kodet efter en kodeliste, der dels blev udledt af en segmenteret tekstanalyse af udvalgte sagsforløb, dels blev udviklet i samarbejde med familiecentrets ledere og medarbejdere (Møller 2019). Der blev anvendt et kvalitativt tekstanalyseprogram (NVivo) til at gennemføre ord- og emneanalyser af forskelle og ligheder mellem sagsforløbene med henblik på at identificere, hvilke sagsforløb der repræsenterer typiske og ikke-typiske egenskaber og forhold der går på tværs, og hvilke der er helt unikke for de enkelte sagsforløb. Idet materialet har et stort kvantitativt omfang, blev fremstillinger af analyser og resultater kondenseret til numeriske fremstillinger af, hvordan de

kvalitative forskelle og ligheder fordelte sig på sagsforløbene. Fordelen blev at kunne formidle et tværgående overblik, samtidig med at det altid var muligt at zoome ind på præcis de sagsforløb og de steder i sagsforløbene, som de numeriske fremstillinger henviste til.

Det første trin i forskningsanalysen var at undersøge karakteren af videnssamarbejdet gennem kvalitative interviews og kvaliteten af dokumentationen før det næste trin, en gennemgående ‘datahøst’, og det tredje trin, en efterfølgende systematisk kvalitativ analyse, blev gennemført (Møller 2019).

Analyserne fra det første trin gav anledning til justeringen i videnssamarbejdet, mens trin to gav omfattende indblik i, hvor pålidelig og gyldig familiecentrets dokumentationspraksis i virkeligheden var. Det tredje trin var det mest omfattende og viste for det første, at pædagogernes og psykologernes evne til at opbygge en professionel

alliance med børnene og familierne havde stor betydning for kvaliteten af indsatsarbejdet. Det er et resultat, der kan genfindes i forskningslitteraturen om årsager til behandlingseffekt i socialt indsatsarbejde, hvor der peges på, hvordan behandlere håndterer positive og negative reaktioner på klienterne i deres relationsarbejde, fordi disse får betydning for, om der kan laves en alliance, som ifølge studier er en nødvendig (men ikke tilstrækkelig) betingelse for indsats effekt (Nissen-Lie et al. 2010; Baldwin et al. 2007). På dette trin i undersøgelsen blev den meget omhyggelige iagttagelse af familiecentrets nuancer og komplekse relationer suppleret med en videnskabelig iagttagelse af den internationale litteratur, som pegede på andre generelle faktorer ud over alliance, der kan hæmme eller fremme det fagmetodiske arbejde med at skabe indsatskvalitet/målopnåelse. De andre faktorer ud over alliance inkluderer *empati, forventninger, kulturel tilpasning og behandlerforskelle* og er kendetegnet derved, at de alle knytter sig til behandlernes fagprofessionalisme og evne til at indgå i relationelt indsatsarbejde og ikke til specifikke metodiske rutiner og interventioner (Wampold 2015, s. 270). En implikation af analyserne blev således en systematisk interesse i familiecentret for, hvordan man kan styrke alliancen og samspillet med børn og familier fremadrettet.

For det andet viste effektsporingsanalyserne, at målopfyldelse i de afsluttede børne- og familiesager var mere påvirket af, hvordan tid og sted passer sammen med familiernes problemer og situationer, end af om de havde modtaget den ene eller den anden indsats i familiecentret. Igen blev den internationale litteratur undersøgt, og her viste et større

metareview af udviklingen i indsatskvalitet lidt nedtrykkende, at der ikke er sket nogen signifikant udvikling i kvaliteten af indsatsprogrammer bl.a. også på det sociale område de seneste fyrrer år (Weisz et al. 2019, s. 19). Studiet anbefaler et fokusskift fra generelle programindsatser til et stærkere fokus på at tilpasse indsatser til de lokale kontekster og til de konkrete individers situationer, som indsatserne involverer. Studiet understreger, at det kan betale sig at gøre indsatserne mere “transdiagnostiske” (mere fleksible diagnoser og målgrupper) og personlige og at indlejre behandlinger og indsatser i klienternes egne “økosystemer” (Weisz et al. 2019, s. 1). En ledelsesmæssig implikation af analyserne kan være en større opmærksomhed på at lykkes med fleksibel indsatsprioritering for at undgå, hvad forskningen kalder for *skeumorfisme*, dvs. implementering og reproduktion af ikke-virksomme elementer fra tidligere indsatsprogrammer. En anden ledelsesmæssig implikation af analysen blev at styrke fokus på at understøtte familiekonsulenternes udvikling af alliancekompetencer samt et fokus på at fastholde en meningsfuld dokumentationspraksis, så det bliver muligt at styrke et udviklende og lærende indsatsfællesskab.

For det tredje viste analyserne, at boliggrammer og økonomiske forhold medvirker til målopfyldelse. Det er velbeskrevet i både organisationsteori og mikrosociologi, hvordan fysiske rammer påvirker både identitet og adfærd (Goffman 1990, 2001), ligesom forskning i mødet mellem behandlingssystem og klient peger på, at fysiske rammer disciplinerer, ikke bare klienternes adfærd og selv vurdering (Dubois 2010), men også de fagprofessionelles identifikation og

alliance med klienter (Møller 2018, s. 72). Implikationerne heraf blev efterfølgende set i et større og bredere styringsperspektiv, idet det ikke er muligt for den faglige ledelse eller for familiekonsulenterne at påvirke hverken boliggrammer eller økonomiske rammer, men afhænger af stærkere vertikal koordination og samarbejde længere oppe i det lokale styringshierarki (Pollitt 2013).

Ud over at professionsforskningsundersøgelsen identificerede alliance, tid og boliggrammer som væsentlige i familiecentrets indsatsarbejde, så blev der også indsamlet viden om den indsatskapacitet, der kendetegner, ikke en generel, men en konkret lokal (kommunal/familiecenter) kontekst. En pointe er her, at idet familiers liv er tids-, steds- og socialt bundet, så betyder det også, at der er grænser for, hvordan den lokale kontekst omkring familiecentret vil forandre sig over tid. De erfaringer og den viden, der er fremstillet i nærværende analyser, peger på, hvad der med fordel kan arbejdes med fremover i den *samme* lokale kommunale og organisatoriske kontekst.

Diskussion: Det integrerede praksis- og forskningsspørgsmål
Analyseeksemplet viste en måde, hvorpå man kan bygge bro mellem professionsviden og videnskabelig metode uden at gå på kompromis med hverken vidensgrundlaget eller den videnskabelige systematik. Analysestrategien “backward-mapping” blev brugt til at gennemføre effektsporing (Elmore 1976, s. 605) og gav mulighed for på systematisk vis at forfølge de udsatte børn og familiers vej igennem indsatsforløbet.

Argumentet i nærværende artikel har været, at en eventuel kontrast mellem

forskning og professionspraksis hænger sammen med interesseforskelle og forskningsengagement, og har forsøgt at vise, at vil man overskride en sådan kontrast mellem det komplekse sagsforhold og videnskabelig transparens, så kræver det et forskningsmæssigt engagement i professionspraksis, der kan tage udgangspunkt i undersøgelsesspørgsmål, som integrerer både lokale praksisspørgsmål og generelle forskningsspørgsmål.

Selvom eksisterende viden som regel har en høj gyldighed, så bør man dog aldrig indsamle den ukritisk. I tilfælde, hvor de professionelle beskriver egen praksis strategisk fremfor nøgternt objektivt,

vil det indebære store validitetstrusler for kvaliteten af en professionsfaglig undersøgelse, hvis man brugte et sådant vidensgrundlag. Man bør derfor altid have et minimum af praksiskendskab til at man er i stand til at vurdere, om den eksisterende viden afspejler solide beskrivelser og er udtryk for balancerede vurderinger og ikke er udtryk for strategisk dokumentationsadfærd eller ligefrem for dårlig professionel dømmekraft (Abbott 1988, kapitel 2). På den anden side ligger der en mindst lige så stor fare ved ikke at trække på eksisterende viden, idet man da risikerer at indsamle data med en utilstrækkelig beskrivelse af den kompleksitet og de nuancer, der gør sig gældende.

Som udgangspunkt er det således alfa og omega at få adgang til pålidelig og gyldig viden om den professionspraksis, som også er et forskningsmæssigt genstandsfelt. Det vil sige, at man som forsker formår at fastholde nuancer og præcision uden samtidig at miste begrebsligt overblik (Boyatzis 1998, s. 128). Den forskningsmæssige kompetence er evnen til at efterleve videnskabelige standarder og kriterier, herunder mestre metoder og metodologier, der kan kondensere og sortere i empiriske nuancer og kompleksitet. Først her bliver det muligt at udlede og fortolke resultater, erfaringer og viden, der både har en høj intern validitet, er relevant for professionernes praksis og endelig danne teoretisk og dermed generel læring fra professionsforskningens konkrete fund (Miles et al. 2013, s. 286).

REFERENCER

Abbott, A. (1988). *The Systems of Professions: An Essay on the Division of Expert Labor*. Chicago: University of Chicago Press.

Baldwin, S.A., Wampold, B.E. & Imel, Z.E. (2007). "Untangling the alliance-outcome correlation: Exploring the relative importance of therapist and patient variability in the alliance". *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 75, 842-852.

Boyatzis, R.E. (1998). *Transforming Qualitative Information*. London: SAGE Publications.

Brante, T. (2011). "Professions as Science-Based Occupations". *Professions and Professionalism*, 1(1), 4-20.

Dubois, V. (2010). *The bureaucrat and the poor: Encounters in French welfare offices*. Farnham: Ashgate Publishing Limited.

Elmore, R.F. (1976). "Backward Mapping: Implementation Research and Policy Decisions". *Political Science Quarterly*, 94(4), 601-616.

Goffman, E. (1990). *The Presentation of Self in Everyday Life*. New York: Anchor Books.

Goffman, E. (2001). *Anstalt og menneske*. København: Jørgen Paludans Forlag.

Harrits, G.S. & Larsen, L.T. (2016). "Professional claims to authority: A comparative study of Danish doctors and teachers (1950-2010)". *Journal of Professions and Organization*, 3(2), 154-169.

Järvinen, M. & Mik-Meyer, N. (red.) (2012). *At skabe en profession: Ansvar og autonomi i velfærdsstaten*. København: Hans Reitzels Forlag.

Miles, M.B., Huberman, M.A. & Saldana, J. (2013). *Qualitative Data Analysis: A Methods Sourcebook* (3. red.), London: SAGE.

Mollen, C., Croughan, P., Zlotnik, S., Elci, O.U., Tollefson, D., Foster, R.E., Morris-Compton, S. & Noonan, K. (2018). "Qualitative Review as a Tool for Systems Improvement: The Quality Service Review". *Social Work Research*, 42(3), 267-272.

Moulaert, Frank & MacCallum, Diana (2019). *Advanced Introduction to Social Innovation*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

Møller, M.Ø. (2018). "Health Care Professionalism Without Doctors: Counter-Identification in Local Health Houses". *Qualitative Studies*, 5(2), 72-94.

Møller, M.Ø. (2019). *Indsatskvalitet i arbejdet med udsatte børn*

og familier i Familiecentret i Randers. En systematisk kvalitativ effektanalyse af Familiecentrets indsatser overfor udsatte børn og familier i 2018. Aarhus: Propublic.

Nissen-Lie, H.A., Trygve Monsen, J.T. & Rønnestad, M.H. (2010). "Therapist predictors of early patient-rated working alliance: A multilevel approach". *Psychotherapy Research*, 20(6): 627-646, DOI: 10.1080/10503307.2010.497633.

Pollitt, Christopher (2013). *New Perspectives on Public Services: Place and Technology*. Oxford: Oxford University Press.

Schreier, M. (2012). *Qualitative Content Analysis in Practice*. London: Sage.

Schön, D. (1983). *The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action*. New York: Basic Books.

Sennett, R. (2008). *The Craftsman*. London: Allen Lane.

Soss, J. (2006). "Talking Our Way to Meaningful Explanations – A Practice Centered View of Interviewing for Interpretive Research". I: Dvora Yanow & Peregrine Schwartz-Shea (red.), *Interpretation and Method: Empirical Research Method and the Interpretive Turn* (s. 127-149). New York: M.E. Sharpe.

Van de Ven, Andrew H. (2007). *Engaged Scholarship*. Oxford: Oxford University Press.

Wampold, B.E. (2015). "How important are the common factors in psychotherapy? An update". *World Psychiatry*, 14(3): 270-277, doi: 10.1002/wps.20238.

Weber, M. (2003). "§6. Magtfordelingen inden for fællesskabet. Klasser, stænder, partier". I: Weber, M., *Udvalgte tekster*, bind 2. København: Hans Reitzels Forlag.

Weisz, J.R., Kuppens, S., Ng, M.Y., Vaughn-Coaxum, R.A., Ugueto, A.M., Eckshtain, D. & Corteselli, K.A. (2019). "Are Psychotherapies for Young People Growing Stronger? Tracking Trends Over Time for Youth Anxiety, Depression, Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder, and Conduct Problems". *Perspectives on Psychological Science*, 14(2), 216-237.

Wilensky, H. (1964). "The Professionalization of Everyone?". *American Journal of Sociology*, 70(2), 137-158.

Winter, Richard & Munn-Giddings, Carol (2001). *A Handbook for Action Research in Health and Social Care*. London: Routledge.

Yanow, D. (2006). "Thinking interpretively: philosophical presuppositions and the human sciences". I: Dvora Yanow & Peregrine Schwartz-Shea (red.), *Interpretation and Method: Empirical Research Method and the Interpretive Turn* (s. 5-27). New York: M.E. Sharpe.